

PAPIER & MILIEU

Bijlage GoodToKnow - Relatie papier en bos

PAPIER·BE

GOODPLANET.be

1. Bialowieza, wasda? Het is het laatste oerbos of primair bos van Europa, gelegen in Polen. De natuur heeft er altijd zijn gang kunnen gaan, zonder ingrijpende veranderingen van de mens. Secundaire bossen daarentegen, zijn bossen die veranderd zijn door ingrijpen van de mens. Het Bialowiezabos en alle omringende dorpjes samen zijn ongeveer zo groot als de helft van de Vlaamse bossen. De Europese bizon komt er nog in het wild voor, naast everzwijnen, edelherten, reeën, vossen en zelfs lynxen, elanden en wolven.

2. Biodiversiteit is de grote verscheidenheid aan leven op onze planeet. Hoe meer soorten er voorkomen in de natuur, hoe beter de natuur zich kan herstellen bij negatieve invloeden van buitenaf. 80% van de wereldwijde biodiversiteit is afhankelijk van de toestand van het bos. In en rond de eik leven bijvoorbeeld meer dan 400 soorten dieren, planten en paddenstoelen.

3. Via fotosynthese zetten bomen het broeikasgas CO₂ om in zuurstof. Ze slaan de koolstof (C) op en geven zuurstof (O₂) terug aan de lucht. Een oude boom bevat dus veel CO₂, die vrijkomt als hij sterft en begint te rotten of als hij gekapt en verbrand wordt. Jonge bomen zetten ook meer CO₂ om in zuurstof dan oude bomen. Een goed bosbeheer is dus van groot belang voor ons klimaat. Als de mens steeds meer CO₂ uitstoot en ontbost, is het evenwicht in de natuur totaal zoek.

4. Kastanjepuree, beukenootpesto, eikelbrood of een fris berkenbladslaatje? In het bos ligt niet alleen voor de dieren voedsel voor het rapen. De Amerikaanse stad Seattle heeft een project 'eetbaar bos', waar inwoners zelf hun voedsel kunnen zoeken. Ook heel wat plantaardige medicijnen vinden hun oorsprong in het bos. 1,6 miljard mensen zijn voor hun dagelijkse levensonderhoud afhankelijk van de toestand van het bos.

5. De negatieve invloed op het broeikaseffect wordt nog groter bij de verbranding van bomen. Ze slaan immers CO₂ op en zo komt er bij verbranding een grote hoeveelheid CO₂ vrij in de atmosfeer. In Zuid-Amerika worden bijvoorbeeld grote delen van het regenwoud gekapt en platgebrand om vervolgens soja te verbouwen. Weet je waarvoor die soja dient? Als veevoeder voor dieren in de vleesindustrie.

6. Het bos speelt een belangrijke rol in de kringloop van het water. De natuurlijke begroeiing houdt veel water vast in de planten zelf en in de bodem via de wortels. Via de bladeren verdampt een deel van het water en zo wordt het teruggegeven aan de atmosfeer. Bossen zijn ook belangrijk voor de kwaliteit van het grondwater en dus ook van ons kraantjeswater.

7. De boomwortels houden de aarde vast, wat bodemerosie tegengaat. Zo zal de aarde minder snel wegstromen of wegwaaien. Op plaatsen waar het bos gekapt werd, is de kans op modderstromen bijvoorbeeld veel groter. Het bos zorgt ook voor een rijke en gezonde bodem vol voedingsstoffen. Het verdwijnen van het bos zorgt dus voor verarming van de bodem. In gebieden waar het droge seizoen lang duurt, bestaat het risico dat er een dorre woestijn in de plaats van het vroegere bos komt.

8. Fluitende vogels, stralende zon en af en toe een frisse regenbui op het werk? Als je nog twijfelt over wat je later wil worden, is een job in het bos misschien wel iets voor jou. Steek je niet graag de handen uit de mouwen in weer en wind, dan kan je ook als gids of wetenschappelijk onderzoeker aan de slag in het bos.

9. In de periode 2009-2019 schat men dat de totale oppervlakte van onze Vlaamse bossen 140 279 hectare is. Dat komt overeen met meer dan 197 576 Champions League voetbalvelden of 10% van de totale Vlaamse grondoppervlakte. Toch zijn we daarmee nog steeds een van de bos armste regio's van Europa. Ervoor zorgen dat de huidige bossen behouden blijven, is dus niet voldoende. Het aantal bossen in Vlaanderen moet ook uitgebreid worden. Ook de kwaliteit van het bos is belangrijk: hoe is het bijvoorbeeld gesteld met de biodiversiteit of het aantal inheemse soorten? Planten of dieren uit verre landen kunnen het natuurlijke evenwicht hier bij ons immers grondig verstoren.

10. In de laatste 50 jaar verdween er ongeveer 17% van het Amazone woud. In 2019 verdween er elke zes seconden één voetbalveld aan tropisch woud: 24 miljoen voetbalvelden op een jaar tijd. Daarmee sterven ook heel wat soorten uit, vaak zelfs nog onontdekt door de mens. Ook voor het klimaat en de mensen die er wonen en leven is dit een ramp. Illegale houtkap voor de veeteelt en de landbouw (soja) is de voornaamste oorzaak van ontbossing. Tropisch hout is immers niet geschikt voor de productie van papier...

11. Af en toe het bos intrekken voor een frisse wandeling, een groepsspel of een kamp bouwen, kan alleen maar goed zijn voor onze gezondheid. Het bos kan ook een belangrijke educatieve rol spelen. Waar kan je immers beter iets bijleren over het bos, dan in het bos zelf? Kinderen en volwassenen die goed geïnformeerd zijn over het bos, zullen er ook beter zorg voor dragen en zich inzetten om het bos te behouden.

12. Niet alleen meer dan de helft van de soorten op aarde, maar ook 300 miljoen mensen vinden een thuis in het bos. Daarnaast zijn ook nog eens 1,6 miljard mensen voor hun dagelijkse levensonderhoud afhankelijk van de toestand van het bos. We mogen de socio-culturele functie van het bos dus zeker niet uit het oog verliezen.

13. Omdat een bos verschillende functies heeft, is het besef gegroeid dat duurzaam bosbeheer heel belangrijk is. Duurzaam bosbeheer houdt niet enkel rekening met de milieuaspecten, maar respecteert ook de rechten van inheemse volkeren die in de bossen wonen of ervan afhankelijk zijn voor hun levensonderhoud. Ook een economisch rendabele, maar eerlijke exploitatie van het bos maakt deel uit van duurzaam bosbeheer.

14. In Indonesië en Tasmanië duiken er helaas nog problemen op met illegale houtkap voor de papierindustrie. Zo stuurde Greenpeace een filmpje de wereld rond waarin Ken het uitmaakte met zijn vriendin Barbie, nadat hij ontdekte dat de verpakking van Mattel-producten gemaakt werd met pulp van APP (Asian Pulp & Paper). Dit bedrijf komt vaak in opspraak omdat het zich schuldig maakt aan ontbossing met het verdwijnen van het natuurlijke leefgebied van de laatste Sumatraanse tijgers als gevolg. Uiteraard zijn er in die landen ook bedrijven die het wel goed doen.

15. Hoe kan je nu weten of het papier voor de printer, de verpakkingen of houten meubels die je koopt, gemaakt zijn van hout uit duurzaam beheerde bossen? Wel, duurzaam beheerde bossen kunnen een certificaat krijgen, bijvoorbeeld FSC of PEFC. Deze organisaties stellen een aantal criteria voor duurzaam bosbeheer op. Onafhankelijke organisaties doen controles om ervoor te zorgen dat het bosbeheer ook in de praktijk duurzaam verloopt. Als je dus het logo van FSC of PEFC op een verpakking ziet, weet je dat het hout afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen.

16. Niet iedereen is het eens met de criteria voor duurzaam bosbeheer die de labels zoals FSC of PEFC vooropstellen. Zo kunnen bijvoorbeeld ook plantages een certificaat krijgen. Sommigen vinden dit geen goed idee omdat een plantage erg verschilt van een bos. Een plantage is immers monocultuur, er wordt maar één plantensoort verbouwd. Dat heeft onder andere als gevolg dat er veel meer bestrijdingsmiddelen nodig zijn en dat er niet veel biodiversiteit is op plantages. Zo zijn er mensen fel gekant tegen eucalyptusplantages in Brazilië. Deze boom groeit snel en is dus winstgevend, maar is geen soort die van nature in Brazilië voorkomt. Eucalyptus haalt tevens veel water uit de bodem en heeft dus een grote invloed op de watervoorziening van de regio. Doordat heel wat boerderijen en landbouwgrond opgekocht werden voor de eucalyptusplantages, komt de voedselvoorziening van de lokale bevolking nu in gevaar. Zij hebben niet voldoende landbouwgrond meer ter beschikking. Aan de andere kant kunnen plantages er voor zorgen dat er minder natuurlijke bossen (illegaal) gekapt worden om aan de vraag naar hout te voldoen. Een FSC- of PEFC-label biedt de dag van vandaag zoveel als mogelijk een garantie voor duurzaam bosbeheer. Beide organisaties staan dan ook open voor opbouwende kritiek en zien dit als een manier om steeds beter te worden.

17. De Belgische papierindustrie gebruikt enkel bijproducten van het bos en de houtindustrie, zoals boomkruinen, snoeihout, uitdunningshout, kreupelhout of afval van zagerijen. Met dit hout kan men geen meubels of bouw materiaal maken omdat de kwaliteit ervan niet goed genoeg is. Een eik van 100 jaar oud wordt dus niet omgehakt om papier te maken. In Europa is 75% van het hout voor de papierindustrie afkomstig van uitdunningen, kreupelhout en afval van zagerijen. De andere 25% komt van bossen die speciaal beheerd worden voor de papierindustrie.

18. Uit welke landen komen de houtvezels die de Belgische pulpfabrieken gebruiken?
Het hout komt uit Europa. Het meeste loofhout komt uit Frankrijk en het grootste deel van het naaldhout uit België. Om 1 kg “nieuw” papier te maken, heb je ongeveer 3 kg hout nodig. Voor tijdschriftenpapier is dat iets minder, ongeveer 1 kg hout.
Papierfabrieken in ons land kunnen ook pulp kopen van pulpfabrieken uit België of Europa. Slechts een kleiner deel van de pulp komt uit Noord- en Zuid-Amerika.
Hierbij komen dan nog eens de papiervezels uit de recycling van het oud papier, voornamelijk uit België.

19. Omdat elke papiersoort een mengsel is van verschillende houtvezels en allerlei soorten papier en karton samen in de papiermand belanden, kan je moeilijk nagaan hoe vaak het papier gerecycleerd werd. Papier kan je niet oneindig recyclen, want de houtvezels worden steeds korter. Daarom voegt men bij de papierpulp van gerecycleerd papier steeds een beetje verse houthoutvezels toe. Zo heeft ook gerecycleerd papier een goede kwaliteit en is het even stevig als “nieuw” papier. 72% van het papier en karton dat op de Europese markt gebracht wordt, ingezameld en gerecycleerd. Jaarlijks is dat in België 1,7 miljoen ton.

20. Hout is een hernieuwbare en natuurlijke grondstof. Als we goed zorgen voor onze bossen, is het dus een grondstof die nooit op zal zijn. Heel wat fossiele hulpbronnen daarentegen zullen ooit uitgeput raken. Ze hebben vaak ook een grote impact op het milieu, denk maar aan rampen met schepen die aardolie vervoeren of een lek in een boorgat. Je kan hiermee rekening houden bij jouw eigen keuze in de winkel, bijvoorbeeld wanneer je verschillende verpakkingen vergelijkt. Als je goed zoekt, vind je zelfs hippe meubels in stevig karton.

21. In ons land heeft ongeveer 42% van de bossen een certificaat voor duurzaam bosbeheer (meestal PEFC). In Europa is dat ongeveer de helft van de bossen en jaarlijks komt er 500 000 hectare gecertificeerd bos bij. De meerderheid van de bossen in Europa wordt eigenlijk duurzaam beheerd, maar niet elk bos heeft een certificaat.

22. De verstedelijking van onze leefomgeving wordt wel eens omschreven als een oprukkende grijze, betonnen jungle. Geen wonder dat veel mensen er af en toe tussenuit knijpen en de natuur in het bos opzoeken. Daarom is het belangrijk dat er ook voldoende bossen zijn waarin mensen kunnen lopen, spelen, wandelen, fietsen,...

23. Wist je dat de eerste papierfabrikant ... een wesp was? De wesp bouwt haar nest in een soort van karton. Houtvezels van planten mengt ze met haar speeksel tot een brij. De brij droogt en wordt hard. Vermoedelijk heeft een Chinees dit werk van de wespen afgekeken en zo het papier uitgevonden.

24. Grondstoffen voor papier (hout, riet, bamboe, dierenhuiden, oude kleding, oud papier) bevatten allemaal dezelfde soort houtvezels: cellulosehoutvezels. Vandaag de dag is de belangrijkste basisgrondstof om papier te produceren de houtvezel. Verschillende houtsoorten hebben echter verschillende soorten houtvezels: naaldbomen (den, spar,...) hebben lange houtvezels en loofbomen (populier, eik, beuk,...) korte houtvezels. Hoe langer de houtvezels, hoe vaker ze gerecycleerd kunnen worden.

- BOS+. (z.d.). Polen - Bialowieza: het laatste oerbos van Europa. Geraadpleegd van <https://www.bosplus.be/nl/bos-in-de-wereld/polen-bialowieza-het-laatste-oerbos-van-europa>
- Greenpeace Southeast Asia. (2020, 15 juli). Greenpeace finds Asia Pulp and Paper guilty of peatland clearance and fuelling forest fires in Indonesia. Geraadpleegd van <https://www.greenpeace.org/southeastasia/press/43721/greenpeace-finds-asia-pulp-and-paper-guilty-of-peatland-clearance-and-fuelling-forest-fires-in-indonesia/>
- Instituut Natuur en Bosonderzoek. (2020). Natuurrapport 2020. Geraadpleegd via <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/40016>
- United Nations. (2020, 15 maart). Forests – a lifeline for people and planet. Geraadpleegd van <https://www.un.org/development/desa/en/news/forest/forests-a-lifeline-for-people-and-planet.html>
- Voetbalminded. (2021, 2 juni). Hoe groot is een voetbalveld. Geraadpleegd van <https://www.voetbalminded.nl/voetbal-facts/hoe-groot-is-een-voetbalveld/>
- World Wild Life. (z.d.). Deforestation and forest degradation. Geraadpleegd van <https://www.worldwildlife.org/threats/deforestation-and-forest-degradation>
- World Wild Life. (z.d.). Forest Habitat. Geraadpleegd van <https://www.worldwildlife.org/habitats/forest-habitat>